

Investigation of Preschool Children's Perspective Taking Skills in Terms of Mother Attitudes

Ahmet ÖNEM*, Yemliha COŞKUN**

Received date: 15.11.2020

Accepted date: 02.02.2021

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between preschool children's perspective taking skills and mother attitudes. The population of the study, which is carried out descriptively in the relational survey model, consists of preschool children and mothers studying in public kindergartens in the central districts of Kahramanmaraş province (Onikişubat and Dulkadiroğlu) in the 2019-2020 academic year. The sample of the study, on the other hand, consisted of 256 children and 256 mothers selected from the universe by simple random sampling method. In the research, "Personal Information Form", "Perspective Taking Test for Children" and "Parental Attitude Scale" were used as data collection tools. As a result of the study, it was found that there was a positive relationship between the democratic mother attitude and the perspective taking skills of the children, and a negative relationship between the overprotective mother attitude and the perspective taking skill, and there was no significant relationship between the authoritarian and permissive mother attitudes and perspective taking skills. In addition, a significant relationship was found between the variables of pre-school attendance time, family income level, mother's graduation status, mother's age, mother's occupation and perspective taking skills. It was observed that children's perspective taking skills did not differ according to the variables of gender, number of children in the family, and birth order of the child.

Keywords: Mother attitude, perspective taking skills, perceptual perspective, cognitive perspective, emotional perspective.

*This study is based on the master thesis prepared by the first author under the supervision of the second author.

* Republic of Turkey Ministry of National Education, Turkey; ahmetonemm@gmail.com

** Sütçü İmam University, Department of Educational Sciences, Kahramanmaraş, Turkey; ycoskun@ksu.edu.tr

Okul Öncesi Dönem Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Anne Tutumları Açısından İncelenmesi

Ahmet ÖNEM*, Yemliha COŞKUN**

Geliş tarihi: 15.11.2020

Kabul tarihi: 02.02.2021

Öz

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerilerinin anne tutumlarıyla ilişkisini incelemektir. İlişkisel tarama modelinde betimsel olarak gerçekleştirilen araştırmanın evrenini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ili merkez ilçelerindeki (Onikişubat ve Dulkadiroğlu) kamu anaokullarında öğrenim gören okul öncesi dönem çocukları ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evren içerisinden basit seçkisiz örneklem yöntemiyle seçilen 256 çocuk ve 256 anne oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi” ve “Ebeveyn Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne demokratik tutumu arasında pozitif yönde düşük düzeyde, çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne aşırı koruyucu tutumu arasında ise negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne otoriter tutumu ve izin verici tutumu arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca okul öncesi eğitime devam süresi, aile gelir düzeyi, anne mezuniyet durumu, anne yaşı, anne mesleği değişkenleri ile bakış açısı alma becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukların bakış açısı alma becerilerinin cinsiyet, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun doğum sırası değişkenlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Anne tutumu, bakış açısı alma becerisi, algısal bakış açısı, bilişsel bakış açısı, duygusal bakış açısı.

* Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

*^{ORCID} Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye; ahmetonem@gmail.com

**^{ORCID} Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye; ycoskun@ksu.edu.tr

1. Giriş

İnsanın ortak değerlere sahip olduğu bireylerle sağlıklı bir etkileşim içinde olması birtakım becerileri elde etmesiyle mümkün olabilmektedir. Yaşamı boyunca farklı deneyimler yoluyla öğrenmesini gerçekleştirmektedir. Okul öncesi dönem, çocuğun toplumca benimsenmiş rolleri ve farklı kişilerle etkileşime geçmeyi öğrenmesi açısından uygun bir zaman dilimidir (Kaya, 2012). Çocuk bu dönemde toplumun beklediği rollere uygun bir şekilde gereksinimlerini elde etmeye ve yaşamını devam ettirmek için gerekli olan bilgi ve becerileri kazanarak topluma uyum göstermeye başlamaktadır (Fidan ve Erden, 1994). Bu bağlamda çocuğun ilerleyen yaşamını etkileyecek olan sosyal ve ahlaki değerleri öğrenmesi, temel bilgi ve becerileri edinmesi gerekmektedir (Yavuzer, 2000). Bu becerilerin içerisinde yer alan sosyal beceri; sözel ve sözel olmayan davranışları kapsayan uygun görülen davranışları yapmayı, devam ettirmeyi, gerekli karşılıklar vermeyi, diğerlerinden kabul görmeyi sağlayan öğrenilebilir davranışlardır (Deniz, 2002). Sosyal beceriler, kişiler arasındaki ilişkileri ilerleten toplumca onaylanmış becerilerdir (Kaf, 2000). Dolayısıyla sosyal becerileri iyi olan insanlar kendini etkili bir şekilde ifade edebilir, başkalarını anlayabilir ve empati kurabilir, başkaları tarafından olumlu görülen iletişim davranışlarını gösterebilir, başkalarıyla birlikte olmanın, sosyal ve kişisel ilişkileri kurmanın ve sürdürmenin temel hedeflerine ulaşabilirler (Segrin, 2001). Bu anlamda başarılı bir etkileşim için diğer insanları anlama ve onların davranışlarını tahmin etme becerisi oldukça önemlidir (Singer, 2006). Bunun için bireyin başkasının bakış açısından bakabilmesi gerekmektedir. Bireyin karşısındaki kişinin bakış açısından bakabilmesi ise onu daha iyi anlamasını sağlayabilecek bir beceri olarak düşünüldüğünde (Hançer ve Tanrısevdi, 2003) bakış açısı alma becerisinin bireyler arası etkili iletişim için ön şart olduğu ifade edilebilir (O'Keefe ve Johnston, 1989).

1.1. Bakış Açısı Alma Becerisi

Bakış açısı alma, başka bir bireyin davranışlarını belirli bir durumda gözlemlemeyi ve daha sonraki davranışını tahmin etmeyi ya da başka bir bireyin o durumda yaşayabileceği özel düşüncelere veya duygulara göre yanıt vermedir (LeBlanc, 2003). Iannotti'ye (1985) göre bakış açısı alma bir başkasının duygularını, algılarını ve düşüncelerini anlamadır. Bir durumun, olayın diğerlerinin gözüyle görebilme becerisi (Ölçer, 2015), olan bakış açısı alma becerisi üç boyuttan oluşmaktadır. Algısal bakış açısı alma becerisi, başka bir kişinin algısal bakış açısını anlayabilme becerisi; bilişsel bakış açısı alma becerisi, başka bir kişinin bilgisini değerlendirme becerisi ve duygusal bakış açısı alma becerisi, başka bir kişinin duygusal durumunu değerlendirme becerisidir (Kurdek ve Rodgon, 1975). İnsanlar ilk olarak algısal bakış açısını edinmektedirler (Brambring, 2005). Bu görüşe göre, en basit bakış açısı alma biçimi görseldir ve farklı insanların farklı şeyleri görebilmesi gerçeğini içermektedir. Örneğin, iki taraflı bir kart (bir tarafta aslan, diğer tarafta araba varken) iki kişi arasında tutulursa, her biri yalnızca kendi önünde bulunan tarafını görebilir (ya aslanı ya da arabayı görür, ikisini görememektedir). Çocuklara bu tür basit bir görsel bakış açısı öğretildiğinde insanların aynı şeyleri farklı görebildikleri gerçeğine dayanarak daha karmaşık bir görsel bakış açısı alma biçimi öğretilir. Örneğin, karşılıklı oturan iki kişinin, önlerine yerleştirilen aynı resim (mesela bir filin) üzerinde alternatif bakış açıları vardır. Bir birey fili doğru şekilde görecektir, diğeri fili baş aşağı görecektir (McHugh vd., 2004). Dökmen ise (2008) algısal bakış açısı alma ile ilgili şu örneği vermektedir. Bir adam, bir ağaç ve ağaçla adam arasında bir dağ olan resim çocuğa gösterilir. Çocuğa "Bu resimde neler görüyorsun?" diye sorulduğunda "Bir adam, bir dağ ve bir ağaç görüyorum." cevabını vermesi beklenir. Çocuğa ikinci soru olarak "Bu adam ne görüyor?" diye sorulduğunda, çocuk "Ağacı ve dağı görüyor." derse resimdeki adamın bakış açısıyla bakamamış olur. Resimdeki adam dağın ortada olması sebebiyle ağacı görememektedir. Resimdeki adamın bakış açısıyla bakabilen bir çocuk ise sadece "Dağı görüyor." cevabını verir. Bu bağlamda algısal bakış açısı almanın, nesnelere bir başkasının bakış açısından nasıl görüldüğünü hayal etme veya temsil etme becerisini içerdiği söylenebilir (Cox, 1977).

Bilişsel bakış açısı alma ise karşıdaki kişinin var olan durum hakkındaki düşüncelerini anlamayı ve ilerideki davranışlarını tahmin etmeyi kapsamaktadır (Aslan, 2017). Örneğin başka bir ülke vatandaşının yaşanan durumlar karşısında bizim gibi düşünmemesine şaşırarak bilişsel bakış açısına göre hareket edilmediğini göstermektedir (Dökmen, 2008). Başka bir kişinin zihinsel durumunu anlamak, görsel, kavramsal ve duygusal alanlardaki bakış açısını dikkate almayı gerektirmektedir (Ruby ve Decety, 2004). Bu tür bakış açısı, başka bir kişinin bir uyarıcıyı nasıl algıladığını, bildiğini, başkalarının bakış açısını kendi deneyimine dâhil etmeyi (Hinnant ve O'Brien, 2007) ve ne düşüneceğini anlamayı içermektedir (Fagley, Coleman ve Simon, 2010).

Başkalarının duygu durumlarını anlama becerisi olan duygusal bakış açısı (Enright ve Lapsley, 1980) ise duyguların nedenlerini anlamayı gerektirir (Harwood ve Farrar, 2006). Çocuğun duygularla ilgili en erken deneyimi aile ortamında ortaya çıkar ve sonuç olarak aile çocuğun duygusal anlayış gelişiminde etkili bir rol oynar. Aile deneyimleri duygusal deneyimler için zengin yollar sunduğundan ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişimin kalitesinin çocukların duygusal anlayışının gelişimini etkileyeceğini beklemek mantıklı olacaktır (Laible ve Thompson, 1998). Bu anlamda anne-babanın duygu ve davranışları duygusal yetkinliğin gelişimi için önemlidir (Denham vd., 1997). Çocuğun bu duygusal ipuçlarını anlamasındaki başarısı sosyal ilişkilerini (Durmuşoğlu Saltalı, 2013) ve diğer insanlara olan davranışlarını etkiler (Akçay ve Çoruk, 2012). Bu nedenle duyguları anlama çocukların sosyal uyumları için önemlidir (Yalçın ve Hamarta, 2013). Çocukların algısal ve bilişsel becerileri geliştikçe başkalarının duygularına yönelik yanıtları da gelişmekte ve doğru duygusal tepkiler verebilmektedir (Shapiro, 1998). Çocuktan bir başkasının gerçekçi olarak algısal bakış açısını tahmin etmesi; bir başkasının düşüncelerini, niyetlerini veya sosyal davranışını tanımlaması; bir başkasının duygularını, tepkilerini veya kaygılarını ortaya çıkarması istenebilir. Bu ayrımların kullanılmasına rağmen boyutlar birbiriyle ilişkili ve örtüşen bir süreç biçimindedir (Underwood ve Moore, 1982).

Başkaları gibi düşünebilme, meydana gelen olaylara karşıdakinin bakış açısından bakmaktır. Dolayısıyla çocuğun toplumun beklentileriyle kendi gereksinimlerini dengeleyebilmesi için diğerleri gibi düşünebilme, onların duygularını paylaşabilme ve kendi hakkında yargıda bulunabilme gibi sosyal davranışlar geliştirmesi gerekmektedir. (Ülgen ve Fidan, 1990). Okul öncesi dönemde çocuklar kendi dışındaki kişilerin de farklı bakış açılarına sahip olabileceğini anlamaya başlamakta (Cirhinlioğlu, 2001), başka kişilerin bakış açısından kendini görmeye ve benliğini algılamaya çalışmaktadır (Ülgen ve Fidan, 1990). Bu anlamda çocukların başkalarıyla sosyal etkileşime katılma fırsatlarının artması, bakış açısı alma becerisindeki gelişimsel değişiklikleri teşvik etme eğilimindedir (Bukatko ve Daehler, 1995). Çocukların sosyal olarak etkileşime girdiği ilk kişiler aile üyeleri olduğundan sosyal etkileşim için gerekli ortamı ailenin sağlaması oldukça önemlidir. Aile için çocuk yaşantılarının merkezini oluştururken çocuk için de ailesi yaşamının merkezinde yer alır (Whirter, 1984). Ailenin çocuk hakkındaki düşünceleriyle çocuğun kendisi hakkındaki düşüncesi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır (Taylor vd., 2012). Ayrıca aileler, çocuklarının başka kişilerin düşünceleri ve inançları ile davranışları arasında anlayış geliştirmelerini teşvik edebilir (Dunn vd., 1991). Bu noktadan hareketle ebeveyn tutumlarına göre çocukların bakış açılarının incelenmesi son derece önemlidir. Bu bağlamda ebeveyn tutumları aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1.2. Ebeveyn Tutumları

Ailelerin, çocuklarını toplumun bir bireyi olarak yetiştirirken düşünme biçimleri, tutumları, davranışları, değer yargıları, problem çözme ve karar verme becerileri, yaşantıları büyük bir öneme sahiptir (Yıldız, 2004). Aileyi oluşturan bireylerin birlikte geçirdikleri zamanın çoğunluğu yüz yüze ilişkiler biçimindedir. Bu durum ilişkilerin güçlü olmasını sağlarken bir yandan da bireylerin tutum, ülkü ve değerlerinin oluşmasında etkili olmaktadır (Tezcan, 1976). Anne, baba ve ailedeki diğer kişilerin çocuğa, çocuğun da bu kişilere olan tutumu ve ilişkileri (Başaran, 1988), çocuğun aile içindeki

yeri ve sosyal ilişkileri açısından önem taşımaktadır (Onur, 2005). Çocukla kurulan iletişimin zayıf olması, problemlerin çözümlenmemesi ve çocuğun duygularını ifade etmesinin engellenmesi sağlıklı bir aile ortamını meydana getirmektedir (Coşkun, 2007). Bu durum çocuğun olumsuz davranış, tutum ve benlik anlayışı geliştirmesine (Enç, 1981), duygu ve düşüncelerini ifade edememesine neden olmaktadır. Dolayısıyla kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen çocuk, karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamakta zorluk yaşayabilmektedir. Sağlıklı bir aile ortamı ve anne-baba tutumu ise çocuğun davranışını, kişilerle olan ilişkisini, kişilik gelişimini, sosyal uyumunu, ruhsal ve fiziksel gereksinimlerini olumlu bir biçimde etkilemektedir (Seçer, Sarı ve Olcay, 2006). Bu durumun çocuğun kendisi ve başkaları hakkındaki algı, duygu ve düşüncelerine olumlu katkı sağlayacağı düşünülebilir. Özellikle okul öncesi dönemde anne-babanın tutum ve davranışları çocuğun gelişimi için oldukça önemlidir. Anne ve babanın birbirlerine karşı olan tutum ve davranışları çocuğun diğer insanlarla kuracağı ilişkiler için model olmaktadır (Tümkiye, 2010). Çocuk doğduğu andan itibaren ilk olarak annesiyle ilişki kurar. Bu ilişkinin kalitesi çocuğun kendine olan güveninin gelişmesinde (Ülgen ve Fidan, 1990), yaşam için gerekli olan temel becerilerin kazanılmasında oldukça önem taşımaktadır (Demiriz ve Dinçer, 2000). Yavuzer'e (1997) göre annenin sağlıklı bir ruh haline sahip olması, kararlı ve tutarlı bir tutum benimsemesi, çocuğun gereksinimlerini zamanında karşılaması, gerekli olan fiziki teması sağlaması, çocuğunu kabullenmesi, birlikte nitelikli zaman geçirmesi, çocuğun gelişimine uygun sorumlulukları almasına ve kararını verebilmesini sağlayacak ortamı oluşturması çocuğun gelişimi ve anne çocuk arasındaki ilişki için etkili olmaktadır. Anne tutum ve davranışlarıyla çocuğu etkilemekte, çocuk da benzer tutum ve davranışlarla annesini etkilemektedir (Geçtan, 1978). Cihirlioğlu'na (2001) göre çocuğun sorumluluklarını üstlenmesi, mutlu bir kişi olması, özgüvenin ve benlik saygısının oluşması uygun koşullarla ve anne baba tutumlarıyla yakından ilişkilidir. Sağlıklı anne baba tutumları, anne babanın karşılıklı olumlu duygular geliştirmelerine, birbirleriyle tutarlı, uyumlu bireyler olmalarına, çocuk gelişimi ve eğitimi hakkında gereksinim duyulan bilgi ve deneyime sahip olmalarına bağlıdır. Bu bağlamda anne babaların olumlu bir yaklaşım sergilemeleri, çocuğun gelişim düzeyine uygun kurallar belirlemeleri, sevgi, ilgi göstermeleri, davranışlarında ve kararlarında tutarlı olmaları, her çocuğun ayrı bir kişilikte olduğunu bilmeleri oldukça önem taşımaktadır.

Ailelerin kendine özgü niteliklere sahip olması farklı anne baba tutumlarını beraberinde getirmektedir. Bu tutumlar içerisinde yer alan demokratik tutumu benimseyen anne-baba, çocuklarının düşüncelerini açıklamalarını, alınacak kararlara katılmalarını, bağımsız kişilik geliştirmelerini sağlamaktadır. Çocuklarıyla olan ilişkileri sevgi, saygı ve hoşgörü temeli üzerine kuruludur. Çocuklarının davranışlarına belirli sınırlamalar getirerek bu çerçevede özgür bırakmaktadırlar. Otoriter anne-baba çocuklarına sevgi, ilgi ve şefkat göstermemektedir. Çocuğun bağımsız davranışlar geliştirmesine izin vermedikleri için çocuk bağımlı bir kişilik oluşturmaktadır. Sık başvurdukları cezadan dolayı çocuk kendi denetimini sağlayamamaktadır. Uyguladıkları aşırı baskı çocuğun çekingen, pasif, ürkek olmasının yanı sıra saldırgan, kırıcı, zarar verici davranışlar göstermesine neden olmaktadır (Çağdaş ve Seçer, 2002). İzin verici tutumu benimseyen anne-baba çocuklarına gereğinden fazla özgürlük tanımakta, çocuklarının davranışlarını yeterince denetlememekte ve aşırı hoşgörü göstermektedir. Çocuklarına sevgiyle yaklaşmalarına rağmen onlara herhangi bir sınırlama koymamaktadır (Yılmaz, 2000). Bazı ebeveynler, çocuklarını kasıtlı olarak bu şekilde desteklemektedirler. Çünkü az sayıda kısıtlama ile sıcak katılımın bir araya gelmesinin üretici, kendine güvenen bir çocuk olarak yetişeceğine inanmaktadırlar (Santrock, 1993).

Yavuzer'e (1999) göre aşırı koruyucu tutuma sahip anne-baba olması gerekenden daha fazla ilgi ve denetim göstermektedir. Aşırı düşkün oldukları için yaptıklarının hep çocuğun iyiliğine olduğunu düşünürler ve davranışlarını kısıtlayarak başına bir şey gelir kaygısıyla onları yalnız bırakmamaktadırlar. Çocuğun bütün gereksinimleri karşılanmaya çalışılmakta, deneyerek

öğrenmesine fırsat verilmemektedir. Bu durumda çocuk bağımlı, karar veremeyen, çekingen, hazıra alışkın bir kişilik geliştirmektedir (Sargın, 2001). Bunun yanı sıra çocuklarına karşı ilgisiz bir tutum sergileyen anne ve babalar da bulunmaktadır. Bu tür anne-baba çocuğun ilgi ve gereksinimlerine değer vermemektedir. Çocuğun zamanını nasıl geçirdiğiyle ilgilenmemekte, ona yeterli sevgi ve denetim göstermemektedir (Çetinkaya, 2004). Mükemmeliyetçi anne-baba ise çocuklarına yüksek hedefler koyarak çocuklarının yaptıkları hataları eleştirmeleri muhtemeldir. Sadece çocukları için değil aynı zamanda kendileri için de yüksek standartları vardır. Bu durum mükemmeliyetçilikle ilişkilendirilebilir (Ablard ve Parker, 1997). Görüldüğü üzere anne-baba tutumu çocukların algılamalarını, düşüncelerini, davranışlarını, duygularını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Geçtan, 1978).

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde Burns ve Brainerd (1979) yapı inşa ve dramatik oyununun, Akın (2002) eğitici drama programı ve aile tutumunun, Tan Niam (2003) tematik hayali oyununun, Cigala vd. (2015) ekolojik eğitimin, Aslan (2017) empatik eğitim programının, Aras (2018) ben sorun çözebilirlik programının, Şahin (2018) okul öncesi eğitim alma durumunun bakış açısı alma becerisine etkisini incelemiştir. Okul öncesi dönem çocukların bakış açısı alma becerileri ile özsaygı düzeyleri; anne baba empatik becerileri; kişilerarası problem çözme becerileri; görsel algı becerileri; yaratıcı düşünme becerileri; sosyal duygusal yeterlilik; dil becerileri; anne tutumu; sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir (Gültekin, 2006; Oğuz, 2006; Bal, 2013; Değirmenci, 2014; Yıldız, 2016; Genal, 2018; Emen, 2018; Halavurt, 2019; Coşkun, 2019). Anne tutumuyla çocukların bakış açısı alma becerileri arasında bir ilişkinin varlığı düşünülebilir. Yapılan açıklamalar doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi "Okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerileri ile anne tutumları arasında ilişki var mıdır?" şeklindedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişkiyi ve çocukların bakış açısı alma becerilerinin çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır.

1. Anne tutumlarıyla ile okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerileri arasında ilişki var mıdır? Varsa ilişkinin yönü ve düzeyi nedir?
2. Okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerileri; cinsiyet, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun doğum sırası, okul öncesi eğitimi alma süresi, aile sosyoekonomik düzey, anne mezuniyet durumu, anne yaşı, anne mesleği değişkenlerine göre anlamlı farklılık var mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma yönteminde gerçekleştirilmiş ve araştırmada tarama modellerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. İlişkisel tarama, iki veya daha çok değişken arasındaki birlikte değişimin derecesini ve varlığını belirleyen araştırma yöntemidir (Karasar, 2005).

2.2. Evren-Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş ili Onikişubat ve Dulkadiroğlu ilçeleri devlet okullarında öğrenim görmekte olan okul öncesi dönem çocukları ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini basit seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen 256 çocuk ve 256 anne oluşturmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme, tüm katılımcıların seçilme ihtimalinin aynı olduğu ve birbirlerinin seçilmesini etkilemediği bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2018). Araştırmaya katılan çocukların demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzde değerlerine Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Demografik Özellikler		f	%
Cinsiyet	Kız	138	53.9
	Erkek	118	46.1
	Toplam	256	100
Ailedeki Çocuk Sayısı	1	34	13.3
	2	129	50.4
	3	70	27.3
	4 veya daha fazla	23	9
	Toplam	256	100
Doğum Sırası	1	117	45.7
	2	88	34.4
	3	36	14.1
	4 veya daha fazla	15	5.9
	Toplam	256	100
Okul Öncesi Eğitime Devam Süresi	1 yıl	165	64.5
	2 veya daha fazla yıl	91	35.5
	Toplam	256	100
Aile Sosyoekonomik Düzeyi	0-1999	55	21.5
	2000-3999	107	41.8
	4000 ve üstü	94	36.7
	Toplam	256	100
Anne Mezuniyet Durumu	İlkokul	40	15.6
	Ortaokul	54	21.1
	Lise	78	30.5
	Lisans	80	31.3
	Lisansüstü	4	1.6
	Toplam	256	100
Anne Yaşı	29 ve altı	90	35.2
	30-39	137	53.5
	40 ve üzeri	29	11.3
	Toplam	256	100
Anne Mesleği	Ev Hanımı	189	73.8
	Memur	36	14.1
	İşçi	17	6.6
	Serbest	14	5.5
	Toplam	256	100

Tablo 1. incelendiğinde örneklem grubunun 138'i (%53.9) kız, 118'i (%46.1) erkek çocuklardan oluşmaktadır. Çocuklar kardeş sayısına göre incelendiğinde 34'ü (%13,3) tek çocuk iken, 129'u (%50.4) bir kardeşe, 70'i (%27.3) iki kardeşe, 23'ü (%9) üç ve üçten fazla kardeşe sahiptir. Çocukların doğum sırası incelendiğinde 117'si (%45.7) ilk çocuk, 88'i (%34.4) ikinci çocuk, 36'sı (%14.1) üçüncü çocuk, 15'i (%5.9) dördüncü ve dörtten daha fazla sırada olduğu görülmektedir. Çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi incelendiğinde 165'inin (%64.5) bir yıl olduğu, 91'inin (%35.5) iki ve iki yıldan daha fazladır okul öncesi eğitime devam ettiği görülmektedir. Çocukların aile gelir düzeyleri incelendiğinde 55'inin (%21.5) aylık gelirinin 1999 TL'nin altında olduğu, 107'sinin (%41.8) aylık gelirinin 2000 TL ile 3999 TL arasında olduğu, 94'ünün (%36.7) aylık gelirinin 4000 TL ve üzerinde olduğu görülmektedir. Çocukların anne mezuniyet durumu incelendiğinde 40 çocuğun (%15.6) annesi ilkokul mezunu, 54'ünün (%21.1) annesi ortaokul mezunu, 78'inin (%30.5) annesi lise mezunu, 80'inin (%31.3) annesi lisans mezunu, 4'ünün (%1.6) annesi ise lisansüstü mezunudur. Çocukların anne yaşı incelendiğinde 90'ının (%35.2) annesi 29 yaşının altında, 137'sinin (%53.5) annesi 30 ile 39 yaş arasında, 29'unun (%11.3) annesi 40 yaş ve üzerindedir. Çocukların anne mesleği incelendiğinde

189'unun (%73.8) annesinin ev hanımı, 36'sının (%14.1) annesinin memur, 17'sinin (%6.6) annesinin işçi, 14'ünün (%5.5) annesinin serbest mesleğe sahip olduğu görülmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması 2019-2020 eğitim öğretim yılı birinci döneminde gerçekleştirilmiştir. Verileri toplamak üzere on farklı okula gidilmiştir. Okul yönetimi ve okul öncesi öğretmenleri araştırma konusunda bilgilendirilmiştir. Çocukların ve annelerin araştırmaya katılabilmesi için "Bilgilendirilmiş Onam Formu", "Kişisel Bilgi Formu" ve "Ebeveyn Tutum Ölçeği" aynı anda annelere gönderilmiş ve ilgili yerleri annelerin işaretleyerek geri göndermeleri istenmiştir. Araştırma için onam formunda onay verilen çocuklarla sessiz bir ortamda görüşülmüştür. Araştırmacılar tarafından çocuklara uygulanan ÇBT 10-15 dakika arası sürmüştür.

2.3.1. Veri toplama araçları

Araştırma için Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 14/05/2019 tarih ve E.19218 sayılı belge ile etik uygunluk onayı alınmış, Kahramanmaraş İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün izni dahilinde uygulama gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile birlikte Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi ve Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Çocukların ve ailelerin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Bu form çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitimi alma süresi, aile gelir düzeyi, anne mezuniyet durumu, anne yaşı, anne mesleği ile ilgili 8 sorudan oluşmaktadır.

2.3.1.2. Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi

Araştırmaya katılan çocukların bakış açısı alma becerilerini değerlendirmek amacıyla Aslan ve Köksal Akyol (2016) tarafından geliştirilen "Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)" kullanılmıştır. Toplam 24 maddenin yer aldığı test, "Algısal Bakış Açısı Alma", "Bilişsel Bakış Açısı Alma" ve "Duygusal Bakış Açısı Alma" olarak üç kuramsal boyuttan oluşmaktadır. Algısal ve bilişsel bakış açısı alma boyutlarında dörder madde yer almaktadır. Duygusal bakış açısı alma boyutu her bir duygu ile ilgili (mutlu olma, üzülme, kızma, korkma) dörder madde olmak üzere toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Algısal bakış açısı alma boyutunda, çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları durumlar yer almakta, çocuklardan resimdeki karakterin bakış açısından görebildiklerini tahmin etmesi istenmektedir. Bilişsel bakış açısı alma boyutunda, çocukların günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumlar bulunmaktadır. Çocuğa çeşitli olayların yer aldığı en fazla 5-6 karttan oluşan hikâye kartları gösterilerek, olaylar anlatılır. Ardından kartlardan biri çıkarılarak çocuğa, "Şimdi sınıfından bir arkadaşını buraya çağırırsak, resimlere bakarak burada ne olduğunu sorduğumuzda ne der?" diye sorulur. Duygusal bakış açısı alma boyutunda, çocukların günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri mutlu olma, üzülme, kızma ve korkma duygu durumlarını betimleyen resimler bulunmaktadır. Resimlerde yer alan ana karakterlerin yüzleri çocuğun yüz ifadesine bakarak tahmin etmesini önlemek için boş bırakılmıştır. Duygu durumlarını içeren resimler çocuğa karışık bir sırayla gösterilmektedir. Çocuğa resimdeki olaylar kısaca betimlenerek ana karakterin ne hissettiği sorulmaktadır. ÇBT'den alınabilecek en yüksek puan "24", en düşük puan "0"dır. Testin iç tutarlık güvenilirliği KR- 20 katsayısı .71 bulunmuştur. Bu araştırma sonucunda ise Cronbach alfa değeri .69 bulunmuştur.

2.3.1.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), anne ve babaların 2-6 yaş arasındaki çocuklarına olan tutumlarını değerlendirmek amacıyla Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilmiştir. ETÖ, "Demokratik", "Otoriter", "Aşırı koruyucu" ve "İzin verici" olmak üzere dört alt boyuttan, 46 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Demokratik tutumda 17 madde, otoriter tutumda 11 madde, aşırı koruyucu tutumda 9 madde, izin verici tutumda 9 madde yer almaktadır. Ölçek beşli likert tipindedir. Yapılan güvenirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri demokratik boyut için .83, otoriter boyut için .76, aşırı koruyucu boyut için .75 ve izin verici boyut için ise .74 olarak bulunmuştur. İlgili araştırmanın güvenirlik analizi sonucunda ise Cronbach alfa değerleri demokratik boyut için .81, otoriter boyut için .77, aşırı koruyucu boyut için .80 ve izin verici boyut için ise .74 olarak bulunmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinden önce bakış açısı alma ve ebeveyn tutum ölçeğinin normalliğini belirlemek için çarpıklık (skewness) değeri incelenmiştir. Değişkenlerin normalliği için istatistiksel veya grafiksel yöntemler kullanılmaktadır. Normalliğin unsurlarından olan çarpıklık (skewness) dağılımın simetrisi ile ilgilidir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Demokratik tutum alt boyutu dışında verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda çocukların bakış açısı alma becerileriyle annelerin sahip olduğu otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek için 'Pearson Korelasyon Katsayısı' ve çocukların bakış açısı alma becerileriyle annelerin demokratik tutum alt boyutu arasındaki ilişkiyi incelemek için 'Spearman-Brown Korelasyon Katsayısı', çocukların demografik özelliklerinden cinsiyet, çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine göre bakış açısı alma becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere bağımsız grup t testi; ailedeki çocuk sayısı, çocuğun doğum sırası, anne yaşı, anne mesleğine göre bakış açısı alma becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H, aile sosyoekonomik düzeyine ve anne mezuniyet durumuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı farklılığa uygun olan post-hoc tekniklerinden 'Scheffe' çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın genel ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Bu bağlamda, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından "Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutları" ve "Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi" aritmetik ortalaması ve standart sapması analiz edilerek Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutları ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Puanlarının Betimsel İstatistik Değerleri

	N	\bar{x}	S
Demokratik Tutum	256	75.09	7.03
Otoriter Tutum	256	21.07	5.50
Aşırı Koruyucu Tutum	256	35.59	6.01
İzin Verici Tutum	256	19.76	5.18
Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma	256	13.07	3.50

Tablo 2. incelendiğinde demokratik tutum aritmetik ortalamasının 75.09 ve standart sapmasının 7.03 olduğu, otoriter tutum aritmetik ortalamasının 21.07 ve standart sapmasının 5.50 olduğu, aşırı koruyucu tutum aritmetik ortalamasının 35.59 ve standart sapmasının 6.01 olduğu ve izin verici tutum aritmetik ortalamasının 19.76 ve standart sapmasının 5.18 olduğu görülmektedir. Bu tabloya göre en düşük 17, en yüksek 85 puanın alındığı 'Ebeveyn Tutum Ölçeği (Karabulut Demir ve Şendil, 2008)

demokratik tutum alt boyutuna göre demokratik tutum düzey puanlarının yüksek düzeyde olduğu düşünülebilir. Bu tabloya göre en düşük 11, en yüksek 55 puanın alındığı 'Ebeveyn Tutum Ölçeği' otoriter tutum alt boyutuna göre otoriter tutum düzey puanlarının düşük düzeyde olduğu düşünülebilir. Bu tabloya göre en düşük 9, en yüksek 45 puanın alındığı 'Ebeveyn Tutum Ölçeği' aşırı koruyucu tutum alt boyutuna göre aşırı koruyucu tutum düzey puanlarının yüksek düzeyde olduğu düşünülebilir. Bu tabloya göre en düşük 9, en yüksek 45 puanın alındığı 'Ebeveyn Tutum Ölçeği' izin verici tutum alt boyutuna göre izin verici tutum düzey puanlarının düşük düzeyde olduğu düşünülebilir. Tablo 2'ye göre, ebeveyn tutumları arasında en yüksek ortalama demokratik tutuma aittir.

3.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bakış Açısı Alma Becerileri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 3. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerileri Puanları ile Anne Tutumu Alt Boyutları Puanlarının Pearson Korelasyon Katsayısı Sonuçları

Değişkenler	Anne Tutumu Alt Boyutları		
	Otoriter	Aşırı Koruyucu	İzin Verici
Bakış Açısı Alma Becerisi	-.04	-.13*	.07

N=256 *p<.05

Tablo 3. incelendiğinde bakış açısı alma becerisi ile anne aşırı koruyucu tutumu arasında istatistiksel olarak .05 düzeyinde düşük, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bakış açısı alma becerisi ile anne otoriter tutumu ve izin verici tutumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 4. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerileri Puanları ile Anne Demokratik Tutum Alt Boyutu Puanlarının Spearman-Brown Korelasyon Katsayısı Sonuçları

Değişkenler	Bakış Açısı Alma Becerisi	Demokratik Tutum
Bakış Açısı Alma Becerisi	-	,15*

N=256 *p<.05

Tablo 4. incelendiğinde bakış açısı alma becerisi ile anne demokratik tutumu arasında istatistiksel olarak .05 düzeyinde düşük, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Demokratik tutumun çocukların bakış açısı alma becerilerini etkilediği belirtilebilir.

3.2. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Bağımsız grup t-Testi' sonuçları Tablo 5'te belirtilmiştir.

Tablo 5. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Bakış Açısı Alma Becerisi	Kız	138	13,33	3,31	254	1,3	,19
	Erkek	118	12,76	3,71			

Tablo 5'te görüldüğü gibi çocukların cinsiyet değişkenine göre bakış açısı alma becerilerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, cinsiyet değişkenine göre çocukların bakış açısı alma becerileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (t=1.3; p>.05.). Bu sonuca göre kız çocukların bakış açısı alma becerilerinin (\bar{x} =13.33), erkek çocukların bakış açısı alma becerilerine göre (\bar{x} =12.76) daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.3. Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Kruskal Wallis-H' sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Kruskal Wallis- H Testi Sonuçları

Değişken	Ailedeki Çocuk Sayısı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p
Bakış Açısı	1 Çocuk	34	108.68	3	6.17	.10
Alma Becerisi	2 Çocuk	129	136.93			
	3 Çocuk	70	129.75			
	4 ve 4'ten Fazla Çocuk	23	106.72			

Tablo 6. incelendiğinde çocukların bakış açısı alma becerilerinin ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan 'Kruskal Wallis-H' testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2=6.17$; $p>.05$).

3.4. Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin çocuğun doğum sırası değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Kruskal Wallis-H' sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre Kruskal Wallis- H Testi Sonuçları

Değişken	Çocuğun Doğum Sırası	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p
Bakış Açısı	1.	117	128.84	3	3.69	.29
Alma Becerisi	2.	88	129.69			
	3.	36	138.29			
	4. ve 4'ten Fazla	15	95.33			

Tablo 7'de görüldüğü üzere çocukların bakış açısı alma becerilerinin çocuğun doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan 'Kruskal Wallis-H' testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2=3.69$; $p>.05$).

3.5. Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin okul öncesi eğitim alma süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Bağımsız grup t-Testi' sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Değişken	Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi	N	\bar{x}	S	Sd	t	p
Bakış Açısı	1 yıl	165	12.47	3.57	254	-3.76	.00
Alma Becerisi	2 yıl ve daha fazla	91	14.15	3.11			

Tablo 8'de görüldüğü gibi çocukların okul öncesi eğitim alma süresi değişkenine göre bakış açısı alma becerilerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-Testi sonucunda, okul öncesi eğitim alma süresi değişkenine göre çocukların bakış açısı alma becerileri

arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t=-3.76$; $p<.05$). Bu sonuca göre iki yıl ve daha fazla okul öncesi eğitim alan çocukların bakış açısı alma becerilerinin ($\bar{x}=14.15$), bir yıl okul öncesi eğitim alan çocukların bakış açısı alma becerilerine göre ($\bar{x}=12.47$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.6. Aile Sosyoekonomik Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin aile sosyoekonomik düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)' sonuçları Tablo 9'da belirtilmiştir. Aile sosyoekonomik düzeyinde yer alan gelirler TL'ye karşılık gelmektedir.

Tablo 9. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Aile Sosyoekonomik Düzeyi Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Aile Sosyoekonomik Düzeyi	N	\bar{x}	S	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
0-1999	55	12.10	3.39	Gruplararası	263.23	2	131.61	11.59	.00
2000-3999	107	12.40	3.23	Gruplarıçi	2871.50	253	11.35		
4000 ve üstü	94	14.39	3.49	Toplam	3134.73	255			
Toplam	256	13.07	3.50						

Tablo 9. incelendiğinde çocukların bakış açısı alma becerilerinin aile sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda aile sosyoekonomik düzeyi ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=11.59$; $p<.05$). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla uygun post-hoc tekniklerinden 'Scheffe' çoklu karşılaştırma testi uygulanarak analiz sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Aile Sosyoekonomik Düzeyi Değişkenine Göre Farklılığın Hangi Gruplardan Kaynaklandığını Belirlemek Üzere Yapılan Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Ailenin Sosyoekonomik Düzeyi (i)	Ailenin Sosyoekonomik Düzeyi (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh \bar{x}	p
0-1999	2000-3999	-.29	.55	.87
	4000 ve üstü	-2.28*	.57	.00
2000-3999	0-1999	.29	.55	.87
	4000 ve üstü	-1.99*	.47	.00
4000 ve üstü	0-1999	2.28*	.57	.00
	2000-3999	1.99*	.47	.00

Tablo 10'da görüldüğü gibi çocukların bakış açısı alma becerilerinin aile sosyoekonomik düzey değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan 'Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)' sonrası kullanılan post-hoc çoklu karşılaştırma tekniği Scheffe testi sonucunda, 4000 ve üstü gelire sahip aileler ile 0-1999 arası gelire sahip aileler arasında, 4000 ve üstü gelire sahip aileler lehine; 4000 ve üstü gelire sahip aileler ile 2000-3999 arası gelire sahip aileler arasında, 4000 ve üstü gelire sahip aileler lehine ($p<.05$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur.

3.7. Anne Mezuniyet Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mezuniyet durumu düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)' sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Anne Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne Mezuniyet Durumu	N	\bar{x}	S	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İlkokul	40	12.12	3.51	Gruplararası	450.20	3	150.06	14.08	.00
Ortaokul	54	11.07	3.62	Gruplarıçi	2684.53	252	10.65		
Lise	78	13.29	2.74	Toplam	3134.73	255			
Lisans	84	14.59	3.33						
Toplam	256	13.07	3.50						

Tablo 11’de görüldüğü üzere çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mezuniyet durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ‘Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)’ tekniği uygulanmadan önce alt gruplardan birinde (Lisansüstü) ANOVA için yeterli n sayısı bulunmadığından dolayı gruplar arasında anlamlı birleştirmeler yoluyla (Lisans/Lisansüstü) analizler yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda anne mezuniyet durumu ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=14.08; p<.05). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla uygun post-hoc tekniklerinden ‘Scheffe’ çoklu karşılaştırma testi uygulanarak analiz sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Anne Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Farklılığın Hangi Gruplardan Kaynaklandığını Belirlemek Üzere Yapılan Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Anne Mezuniyet Durumu (i)	Anne Mezuniyet Durumu (j)	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh \bar{x}	p
İlkokul	Ortaokul	1.05	.68	.49
	Lise	-1.16	.63	.33
	Lisans	-2.47*	.62	.00
Ortaokul	İlkokul	- 1.05	.68	.49
	Lise	-2.22*	.57	.00
	Lisans	-3.52*	.56	.00
Lise	İlkokul	1.16	.63	.33
	Ortaokul	2.22*	.57	.00
	Lisans	-1.30	.51	.09
Lisans	İlkokul	2.47*	.63	.00
	Ortaokul	3.52*	.56	.00
	Lise	1.30	.51	.09

Tablo 12’de görüldüğü gibi çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mezuniyet durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan ‘Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)’ sonrası kullanılan post-hoc çoklu karşılaştırma tekniği Scheffe testi sonucunda, lisans mezunu anneler ile ilkokul mezunu anneler arasında, lisans mezunu anneler lehine; lisans mezunu anneler ile ortaokul mezunu anneler arasında, lisans mezunu anneler lehine; lise mezunu anneler ile ortaokul mezunu anneler arasında, lise mezunu anneler lehine (p<.05) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Anne mezuniyet durumuna göre, annesi lisans mezunu olan çocukların bakış açısı alma becerilerinin, annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca annesi lise mezunu olan çocuklarının bakış açısı alma becerilerinin annesi ortaokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.8. Anne Yaşı Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne yaşı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Kruskal Wallis-H' sonuçları Tablo 13'te belirtilmiştir.

Tablo 13. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Anne Yaşı Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Değişken	Anne Yaşı	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	p	Fark
Bakış Açısı	29 ve altı (1)	90	106.99	2	13.01	.00	1<2
Alma	30-39 (2)	137	137.27				1<3
Becerisi	40 ve üzeri (3)	29	153.81				

Tablo 13'te görüldüğü gibi çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan 'Kruskal Wallis-H' testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2=13.01$; $p<.05$). Bu sonuca göre çocukların bakış açısı alma becerileri, anne yaşına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla 'Mann Whitney- U' testi uygulanmıştır. Çocukların bakış açısı alma becerileri düzeylerinde; annesi 29 ve altı yaşında olan çocuklar ile annesi 30-39 yaşında ve 40 ve üzeri yaşında olan çocuklar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

3.9. Anne Mesleği Değişkenine İlişkin Bulgular

Çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mesleği değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Kruskal Wallis-H' sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerinin Anne Mesleği Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Değişken	Anne Mesleği	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	p	Fark
Bakış Açısı	Ev Hanımı (1)	189	121.26	3	12.76	.00	1<2
Alma	Memur (2)	36	169.01				3<2
Becerisi	İşçi (3)	17	127.26				4<2
	Serbest (4)	14	123.57				

Tablo 14'te görüldüğü üzere çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan 'Kruskal Wallis-H' testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2=12.76$; $p<.05$). Bu sonuca göre çocukların bakış açısı alma becerileri, anne mesleğine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla 'Mann Whitney- U' testi uygulanmıştır. Çocukların bakış açısı alma becerileri düzeylerinde; annesi memur olan çocuklar ile annesi ev hanımı, işçi ve serbest mesleğe sahip olan çocuklar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonucunda anne tutumu alt boyutlarından biri olan demokratik tutum ile çocukların bakış açısı alma becerileri arasında pozitif, düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu duruma demokratik tutuma sahip olan annelerin çocuklarının bağımsız düşünceler geliştirmelerine, düşünce ve duygularını ifade etmelerine, alınacak kararlara katılmalarına, sağlıklı bir ilişki ve iletişim kurmalarına, başkalarına karşı sevgi ve saygı göstermeye yönelik güvenli bir ortam oluşturmalarının

etkisi olabileceği düşünülmektedir. Anne tutumu alt boyutlarından biri olan aşırı koruyucu tutumla, çocukların bakış açısı alma becerileri arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu duruma aşırı koruyucu tutuma sahip olan annelerin çocuklarının bağımsız davranışlar sergilemelerini engellemeleri, çocuklarının duygu ve düşüncelerini göz ardı etmeleri, çocukları adına karar almaları ve düşünmeleri, güvenli bir ortam oluşturma kaygısıyla hareket ederek çocuklarını sosyal yönden olumsuz etkilemeleri neden olmuş olabilir. Annenin çocuğuna olan davranışı, tutumu, sevgisi, çocuğunun gereksinimlerini karşılama durumu çocuğun ileride nasıl bir yetişkin olacağını etkilemektedir. Çocuğun bağımsız, kendi kararlarını kendisi verebilen, uyum sağlayabilen bir birey olarak yetişmesi, annenin gerektiği zaman ve çocuğun gelişimine uygun olarak çocuğun kendi gereksinimlerini, işlerini yapabilmesine fırsat tanıması, izin vermesiyle yakından ilişkilidir (Oktay, 2004). Anne tutumu alt boyutları olan otoriter tutum ve izin verici tutumun okul öncesi dönemdeki çocukların bakış açısı alma becerileri arasında bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde ilgili çalışmadan farklı olarak Akın (2002) tarafından yapılan araştırmada aile tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerilerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Yine benzer bir şekilde Halavurt'un (2019) yaptığı araştırmada anne tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerilerini etkilemediği görülmüştür. Bakış açısı alma becerisinin empati ve sosyal becerilerle olan ilişkisi göz önüne alındığında Parsak (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada olumlu ebeveyn tutumlarının çocukların empati ve sosyal becerilerini olumlu etkilediği belirlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre çocukların bakış açısı alma becerileri cinsiyet değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde yapılan farklı araştırmaların sonuçları araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir (Gültekin, 2006; Oğuz, 2006; Bal, 2013; Yıldız, 2016; Şahin, 2018; Halavurt, 2019). Araştırmanın bu sonucuyla diğer araştırma sonuçları göz önüne alındığında cinsiyetin çocukların bakış açısı alma becerilerini etkilemediği görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre çocukların bakış açısı alma becerilerinin ailedeki çocuk sayısı değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Oğuz (2006), Bal (2013), Değirmenci (2014), Genal (2018) ve Coşkun (2019) tarafından yapılan araştırmada çocukların bakış açısı alma becerilerinin ailedeki çocuk sayısı değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılması araştırmanın sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. İlgili araştırma sonucuyla diğer araştırma sonuçları dikkate alındığında çocukların bakış açısı alma becerilerini ailedeki çocuk sayısının etkilemediği belirlenmiştir. Benzer şekilde çocukların bakış açısı alma becerilerinin doğum sırası değişkeni bakımından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Farklı araştırmalara bakıldığında araştırmanın sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir (Oğuz, 2006; Değirmenci, 2014; Genal, 2018; Coşkun, 2019). Araştırmanın bu sonucuyla diğer araştırma sonuçları dikkate alındığında çocukların bakış açısı alma becerilerini çocuğun doğum sırasının etkilemediği belirlenmiştir.

Ancak çocukların bakış açısı alma becerilerinin okul öncesi eğitim alma süresi değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. İki yıl ve daha fazla okul öncesi eğitim alan çocuklar ile 1 yıl ve daha az okul öncesi eğitim alan çocuklar arasında, iki yıl ve daha fazla okul öncesi eğitim alan çocukların lehine anlamlı farklılık vardır. Yıldız (2016), Genal (2018), Şahin (2018) yaptığı araştırmada çocukların bakış açısı alma becerilerinin okul öncesi eğitim alma süresi değişkeni açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonuçlarının ilgili araştırmanın sonucunu desteklediği görülmektedir. Okul öncesi eğitim çocukların bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimlerine, motor becerilerine ve öz bakım becerilerine olumlu katkılar sunmaktadır. Bakış açısı alma becerisi sosyal ve duygusal gelişim açısından değerlendirildiğinde, çocukların eğitim kurumlarında farklı bir sosyal çevreye girmeleri iletişimlerini geliştirmelerini, duygularını ifade etmelerini, sosyalleşmelerini,

başkalarıyla birlikte yaşayabilmelerini, arkadaşlarının duygularını anlamalarını ve ona uygun tepki vermelerini etkilediği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra eğitim kurumunda bilişsel düşüncelerin temelini atılması, eğitici oyunlar oynanması ve araştırma yapabilmelerine yönelik imkân sağlanması çocukların bakış açısı alma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda çocukların okul öncesi eğitim alma süresinin artması bakış açısı alma becerilerini geliştirici yönde olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre çocukların bakış açısı alma becerilerinin aile sosyoekonomik düzey değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Aileleri 4000 TL ve üstü gelire sahip olan çocukların bakış açısı alma becerilerinin, aileleri 2000-3999 TL arası gelire sahip olan çocuklara ve aileleri 0-1999 TL arası gelire sahip olan çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda aile sosyoekonomik düzeyi arttıkça bakış açısı alma becerilerinin arttığı görülmektedir. Yıldız (2016) tarafından yapılan çalışmada sosyo- ekonomik düzeyi arttıkça çocukların bakış açısı alma becerilerinin de arttığı belirlenmiştir. Erel (2016) yaptığı çalışmada aile sosyoekonomik düzeyi arttıkça bilişsel ve duygusal bakış açısı alma becerilerinin arttığı sonucuna varmıştır. Akın (2002) sosyoekonomik düzey ile çocukların bilişsel bakış açısı alma becerileri, Gültekin (2006) ise sosyoekonomik düzey ile çocukların algısal bakış açısı alma becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit etmiştir. Bal (2013) sosyoekonomik düzey ile çocukların algısal ve bilişsel bakış açısı alma becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bu sonucuyla diğer araştırma sonuçları dikkate alındığında çocukların bakış açısı alma becerilerini aile sosyoekonomik düzeyinin etkilediği belirlenmiştir. Bu doğrultuda sosyoekonomik düzeyin yüksek olması çocukların bakış açısı alma becerileri yönünden daha başarılı olmalarında etkili olduğu görülmektedir. Çocukların gelişimleri ve gereksinimleri için sağlıklı bir aile ortamının varlığı önem taşımaktadır. Ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin artmasıyla çocukların gelişimleri ve gereksinimleri için gerekli olan zengin uyarıcı ortamı daha iyi sağlayabildikleri düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mezuniyet durumu değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Anne mezuniyet durumuna göre annesi lisans mezunu olan çocukların bakış açısı alma becerilerinin, annesi ilköğretim ve ortaokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek düzeyde olduğu; annesi lise mezunu olan çocukların bakış açısı alma becerilerinin ise annesi ortaokul mezunu olan çocuklara göre daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde Yıldız (2016) tarafından yapılan araştırmanın sonucu araştırmanın bu sonucuyla benzerlik göstermektedir. Ancak Oğuz (2006), Dege (2008), Değirmenci (2014), Genel (2018), Şahin (2018), Coşkun (2019) ve Halavurt (2019) çalışmasında, okul öncesi dönemdeki çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mezuniyet durumu değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu yönüyle araştırma sonucunda anne mezuniyet durumunun artması çocukların bakış açısı alma becerilerini olumlu etkilemektedir. Annelerin mezuniyet durumunun artması, çocuklarının gelişimleri, ilgileri, becerileri, duyguları, davranışları konularında farkındalıklarının daha yüksek düzeyde olmasını sağlamış olabilir. Bu anlamda annelerin mezuniyet durumlarının artması çocuklarıyla daha etkili iletişim kurmalarına, çocuklarının ilgi ve becerilerini daha çok göz önüne almalarına, onların duygularını ifade etmelerine ve başkalarının da duygularını anlamalarına daha fazla fırsat tanımalarına, tutumlarının daha demokratik olmasına etki ettiği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne yaşı değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Annesi 30-39 yaş arasında olan çocuklar ile annesi 29 yaş ve altında olan çocuklar arasında, annesi 30-39 yaş arasında olan çocuklar lehine; annesi 40 yaş ve üzerinde olan çocuklar ile annesi 29 yaş ve altında olan çocuklar arasında, annesi 40 yaş ve üzerinde olan çocuklar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde Erel (2016) ve Coşkun (2019) çocukların duygusal bakış açısı alma becerilerini anne yaşının olumlu etkilediği

sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırmaların sonuçları ilgili araştırmannın sonucunu destekler niteliktedir. Araştırma sonucunda anne yaşının artması çocukların bakış açısı alma becerilerini olumlu etkilediği görülmüştür. Anne yaşının artması onların daha çok tecrübe sahibi olmalarına, çocuklarını daha bağımsız yetiştirmelerine, aşırı koruyucu tutumu benimsememelerine, çocukların sosyal becerilerini ve empatik bir anlayış geliştirmelerine, çocuklarının kişilik ve benlik gelişimi için model olmalarına etkisi olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu olarak çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne mesleği değişkeni yönünden anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Araştırma sonucunda annesi memur olan çocukların bakış açısı alma becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Memur olan annelerin mezuniyet durumlarının da yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu durumun sosyoekonomik düzeyin artmasına, çocuklarıyla daha etkili zaman geçirmesine, iş yaşamında farklı duygu ve düşüncelerle karşılaşması sonucu aile içi ilişkilerinin etkilenmesine ve bakış açısının gelişmesine neden olmuş olabilir. Dolayısıyla anne çocuk ilişkisine ve çocukların bakış açısı alma becerilerine olumlu katkılar sağladığı söylenebilir. Uygulayıcılara ve araştırmacılara şu öneriler sunulabilir.

Anne tutumu ve bakış açısı alma becerilerinin önemi konusunda bilgilendirici kamu spotları hazırlanabilir. Bakış açısı alma becerisi ile ilişkili olan empati ve sosyal beceri kavramlarının da içinde yer aldığı etkinlikler hazırlanabilir. Bu araştırma nicel yöntem kullanılarak yapılmıştır. Yapılacak diğer araştırmalarda annelerin, anne tutumuna ve çocukların bakış açısı alma becerilerine yönelik görüşleri alınarak nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılabilir. Araştırmaya 5 yaş grubundaki çocuklar katılmıştır. Diğer yaş gruplarının araştırmaya dâhil edilerek anne tutumlarının bakış açısı alma becerilerine etkisi incelenebilir. Okul öncesi dönemdeki çocukların bakış açısı alma becerileri ile baba tutumu arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Ablard, K. E., & Parker, W. D. (1997). Parents achievement goals and perfectionism in their academically talented children. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(6), 651-667.
- Akçay, C., & Çoruk, A. (2012). Çalışma yaşamında duygular ve yönetimi: Kavramsal bir inceleme. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*, 1(1), 3-25.
- Akın, Y. (2002). *Altı yaş grubu çocuklarında başkasının bakış açısını alma yetisi üzerinde eğitici drama programının ve aile tutumlarının etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, D. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerilerine empati eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, D., & Köksal Akyol, A. (2016). Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)'nin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 207-221.
- Bal, Ö. (2013). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş çocukların kişilerarası problem çözme becerileri ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, İ. E. (1988). *Eğitim psikolojisi modern eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara: Gül.
- Brambring, M. (2005). Perceptual perspective taking in children who are blind: The state of research and a singlecase study. *The British Journal of Visual Impairment*, 23(3), 122-127.
- Bukatko, D., & Daehler, M. W. (1995). *Child development a thematic approach, houghton mifflin copmany*, Boston.
- Burns, M. S., & Brainerd, C. J. (1979). Effects of constructive and dramatic play on perspective taking in very young children. *Developmental Psychology*, 15(5), 512-521.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

- Cigala, A., Mori, A., & Fangareggi, F. (2015). Learning others' point of view: Perspective taking and prosocial behaviour in preschoolers. *Early Child Development and Care, 185*(8), 1199-1215.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2001). *Çocuk ruh sağlığı ve gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Coşkun, E. (2019). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden dört-beş yaş grubu çocukların sosyal problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Coşkun, Y. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin öğrenilmiş güçlülükleri ve aile içi ilişkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cox, M. V. (1977). Perspective ability: The conditions of change. *Child Development, 48*(4), 1724-1727.
- Çağdaş, A., Seçer, Z., & Arı, R. (Ed.) (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Çetinkaya, B. (2004). *Sağlıklı aile sağlıklı çocuk*. Ankara: Empati.
- Dege, Ö. (2008). *Resimli hikâye kitaplarıyla verilen dramatik etkinlik uygulamalarının altı yaş çocuklarının bakış açısı kazanımlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Değirmenci, G. Y. (2014). *Ankara il merkezinde bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 aylık çocukların görsel algı becerileri ile bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demiriz, S., & Dinçer, Ç. (2000). Okul öncesi dönem çocuklarının özbakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (0)*19, 58-65.
- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S., & Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers' emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and Emotion, 21*(1), 65-86.
- Deniz, M. E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin TA-baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem.
- Dunn, J., Brown, J., Slomkowski, C., Tesla, C., & Youngblade, L. (1991). Young children's understanding of other people's feelings and beliefs: Individual differences and their antecedents. *Child Development, 62*(6), 1352-1366.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2013). Okul öncesi dönemde duygusal becerilerin geliştirilmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(6), 107-119.
- Enç, M. (1981). *Eğitim ruhbilimi*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Enright, R. D., & Lapsley, D. K. (1980). Social role-taking: a review of the constructs, measures, and measurement properties. *American Educational Research Association, 50*(4), 647-674.
- Erel, S. (2016). *Okul öncesi dönemdeki çocuklarda bakış açısı alma becerileri, duygu düzenleme ve ahlak gelişiminin davranış sorunları ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fagley, N. S., Coleman, J. G., & Simon, A. F. (2010). Effects of framing, perspective taking, and perspective (affective focus) on choice. *Personality and Individual Differences, 48*(3), 264-269.
- Fidan, N., & Erden, M. (1994). *Eğitime giriş*. Ankara: Alkım.
- Geçtan, E. (1978). *Çağdaş insanda normal dışı davranışlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Genal, S. (2018). *Okul öncesi eğitiminden yararlanan 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal yeterlilikleri ile bakış açısı alma becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Gültekin, A. (2006). *Anaokuluna devam eden altı yaşındaki çocukların başkalarının bakış açısını alma becerisi ile özsaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Halavurt, H. (2019). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Hançer, M., & Tanrısevdi, A. (2003). Sosyal zekâ kavramının bir boyutu olarak empati ve performans üzerine bir inceleme. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 211-225.
- Hinnant, J. B., & O'Brien, M. (2007). Cognitive and emotional control and perspective taking and their relations to empathy in 5-year-old children. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(3), 301-322.
- Iannotti, R. J. (1985). Naturalistic and structured assessments of prosocial behavior in preschool children: the influence of empathy and perspective taking. *Developmental Psychology*, 21(1), 46-55.
- Kaf, Ö. (2000). Hayat bilgisi dersinde bazı sosyal becerilerin kazandırılmasında yaratıcı drama yönteminin etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(6), 173-184.
- Karabulut Demir, E., & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ), *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar, ilkeler, teknikler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Z. (2012). Öğrenme ve Öğretme Kuramlar, Yaklaşımlar ve Modeller, Zeki Kaya (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme* içinde (s. 1-27). Ankara: Pegem Akademi.
- Kurdek, L. A., & Rodgon, M. M. (1975). Perceptual, cognitive, and affective perspective taking in kindergarten through sixth-grade children. *Developmental Psychology*, 11(5), 643-650.
- Laible, D. J., & Thompson, R. A. (1998). Attachment and emotional understanding in preschool children. *Developmental Psychology*, 34(5), 1038-1045.
- Leblanc, L. A., Coates, A. M., Daneshvar, S., Charlop-Christy, M H., Morris, C. ve Lancaster, B. M., (2003). Using video modeling and reinforcement to teach perspective-taking skills to children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 36(2), 253-257.
- McHugh, L, Barnes-Holmes, Y., & Barnes-Holmes, D. (2004). Perspective-taking as relational responding: A developmental profile. *The Psychological Record*, 0(54), 115-144.
- Oğuz, V. (2006). *Altı yaş grubundaki çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne babaların empatik becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*, İstanbul: Epsilon.
- O'Keefe, P., & Johnston, M. (1989). Perspective taking and teacher effectiveness: a connecting thread through three developmental literatures. *Journal of Teacher Education*, 40(3), 20-26.
- Onur, B. (2005). *Türkiyede çocukluğun tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ölçer, S. (2015). *Fen Eğitim Programının beş yaş çocuklarının fen öğrenimi ve bakış açısı alma becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parsak, B. (2015). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ruby, P., & Decety, J. (2004). How would you feel versus how do you think she would feel? a neuroimaging study of perspective-taking with social emotions. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 16(6), 988-999.
- Santrock, J. W. (1993). *Children, Brown and Benchmark*. Madison. Sargın, N. (2001). *Çocuklarda ruh sağlığı*. Ankara: Nobel.
- Seçer, Z., Sarı, H., & Olcay, O. (2006). Anne tutumlarına göre okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 539-557.

- Segrin, C. (2001). Social skills and negative life events: testing the deficit stress generation hypothesis. *Current Psychology*, 20(1), 19-35.
- Shapiro, L. E. (1998). *Yüksek EQ'lu bir çocuk yetiştirmek: anne-babalar için duygusal zekâ rehberi*. (Ü. Kartal, Çeviri). İstanbul: Varlık.
- Singer, T. (2006). The neuronal basis and ontogeny of empathy and mind reading: review of literature and implications for future research. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 30, 855-863.
- Şahin, M. (2018). *Çocukların bakış açısı alma becerilerine okul öncesi eğitim alma durumunun etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Analizden önce verilerin taranması, çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. (M. Özer ve N. Engeç, Ed.: M. Baloğlu, Çeviri). Ankara: Nobel.
- Tan Niam, C. (2003). Thematic Fantasy Play: Effects on the perspective taking ability of preschool children. *International Journal of Early Years Education*, 2(1), 5-16.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., & Sears, D. O. (2012). *Sosyal psikoloji*. (A. Dönmez, Çeviri). Ankara: İmge Kitabevi.
- Tezcan, M. (1976). *Eğitim sosyolojisine giriş*. Ankara: Çağ.
- Tümkaya, S. (2010). Erken çocukluk eğitimi. Songül Tümkaya ve Fikret Gülaçtı (Ed.), *Okul Öncesi Eğitim Döneminde Ailenin Rolü ve Önemi* içinde (s. 279-312). Ankara: Nobel.
- Underwood, B., & Moore, B. (1982). Perspective-taking and altruism. *Psychological Bulletin*, 91(1), 143-173.
- Ülgen, G., & Fidan, E. (1990). *Çocuk gelişimi*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Whirter, J. J. M. (1984). *Çocukla iletişim öğrenme destekleme ve çocuk yetiştirme sanatı*. (N. Voltan Acar, Çeviri). Ankara.
- Yalçın, S. B., & Hamarta, E. (2013). Üniversite öğrencilerinin duygularını ifade edebilmelerinin aleksitimi ve psikolojik ihtiyaçlarına göre incelenmesi. *OPUS Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 36-82.
- Yavuzer, H. (1997). *Ana baba ve çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana baba okulu*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, A. S. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.
- Yıldız, C. (2016). *60-66 aylık çocukların bakış açısı alma ve yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne baba tutumu ile çocukların ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Extended Summary

1. Introduction

Taking perspective is observing the behavior of another individual in a particular situation and predicting their subsequent behavior, or responding according to the specific thoughts or feelings that another individual may experience in that situation (LeBlanc, 2003). According to Iannotti (1985), taking perspective means understanding someone else's feelings, perceptions and thoughts. The perspective of a situation, which is the ability to see the event through the eyes of others (Ölçer, 2015), consists of three dimensions. Perceptual perspective taking skill, ability to understand another person's perceptual perspective; Cognitive perspective taking skill, ability to evaluate another person's knowledge, and emotional perspective taking skill are the ability to evaluate another person's emotional state (Kurdek & Rodgon, 1975). Dökmen (2008) gives the following example of about taking a perceptual perspective. A boy is shown the a picture with a man, a tree, and a mountain between the tree and the man. "What do you see in this picture?" "I see a man, a mountain and a tree." is expected as an answer. The second question to the child is "What does this man see?". When asked, if the child says "sees the tree and the mountain.", he wouldn't be able to look from the perspective of the man in the picture. The man in the picture cannot see the tree because the mountain is between them. A child who can look from the perspective of the man in the picture, on the other hand, only "sees the mountain." answers. Taking a cognitive perspective involves understanding the other person's thoughts about the current situation and predicting their future behavior (Aslan, 2017). For example, being surprised that a citizen of another country is unable to think like us in the face of the current situation shows that they do not act according to the cognitive perspective (Dökmen, 2008). Understanding another person's mental state requires considering their perspective in visual, conceptual and emotional areas (Ruby & Decety, 2004). The emotional perspective (Enright & Lapsley, 1980), on the other hand, requires understanding the reasons of emotions (Harwood & Farrar, 2006). The aim of this study is to examine the relationship between the perspective taking skills of preschool children and their mother attitudes. In line with this general purpose, the following questions were sought:

1. Is there a relationship between the attitude of the mother and the perspective taking skills of preschool children? If so, what is the direction and level of the relationship?
2. Perspective taking skills of preschool children; Does it differ according to gender, number of children in the family, birth order of the child, duration of preschool education, family socioeconomic level, graduation status of mother, age of mother, mother occupation?

2. Method

The universe of this study consists of preschool children, studying in the state schools of Kahramanmaraş districts of Onikişubat and Dulkadiroğlu province in the 2019-2020 academic year, and their mothers. The sample of the study consists of 256 children and 256 mothers selected by simple random sampling. The data were collected in the first semester of the 2019-2020 academic year. In order to collect the data, necessary legal permissions were obtained and the schools where the application would be made were visited. School management and preschool teachers were informed about the research. "Informed Consent Form", "Personal Information

Form" and "Parental Attitude Scale" were sent to mothers in order for children and mothers to participate in the study, and mothers were asked to mark the relevant places and return them. The informed consent form informs the mothers about the research to be conducted and replaces the consent document that the mothers gave consent for the study. In this respect, forms that were filled incompletely and incorrectly were not included in the study. Children who were approved for the study were interviewed in a quiet environment.

2. Findings, Discussion and Results

According to the results of the study, there was a low level of positive relationship between the perspective taking skills of the children and the democratic attitude of the mother, and a low level of significant relationship between the perspective taking skills of the children and the overprotective attitude of the mother. A significant relationship was not found between the perspective taking skills of the children and the authoritarian and permissive attitude of the mother. In addition, it was concluded that mothers have the most democratic attitude. In terms of children's perspective taking skills; It was determined that there was a significant difference in terms of pre-school education duration, family socioeconomic level, mother's graduation status, mother's age, mother's occupation variables. Children's perspective taking skills; It was observed that there was no significant difference in terms of gender, number of children in the family, birth order of the child.

Etik Beyanamesi

Bu makalede "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında belirtilen bütün kurallara uyduğumuzu, "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi, hiçbir çıkar çatışmasının olmadığını ve oluşabilecek her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu beyan ederiz.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik kurul adı: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Etik kurul karar tarihi: 14/05/2019

Etik kurul belgesi sayı numarası: E.19218

Araştırma makalesi: Önem, A., & Coşkun, Y. (2021). Okul öncesi dönem çocukların bakış açısı alma becerilerinin anne tutumları açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 714-735.